

PIERRE URI ȘI CONSTRUCȚIA EUROPEANĂ: O RESTITUIRE A UNEI CONTRIBUȚII FONDATOARE

RUXANDRA IORDACHE*

„La somme et l'intensité du travail fourni à l'occasion du pool du charbon et de l'acier commande un hommage qui ne doit être refusé ni aux lanceurs de l'idée, ni aux spécialistes des diverses commissions, ni aux hommes de bonne volonté qui se sont employés à clarifier les difficultés graves et à rendre compatibles des intérêts et des aspirations fort opposés... Souhaitons donc au pool charbon acier un avenir tolérable dans une atmosphère de paix approximative. Et formons le vœu que la «concurrence organisée» entre plusieurs nations produise les heureux effets qu'elle a été lente à engendrer dans le cadre modeste d'une communauté nationale.“

François Perroux, „Le pool du charbon et de l'acier et le plan Schuman. Illusions et Réalités“, *Fédération*, noiembrie 1950¹

Abstract. *The construction of the European Union offers a vast field for research, approachable from multiple perspectives, reflecting the complexity of this construct. Originally a model of sectorial economic cooperation, but also with an explicit security intention – that of blocking, through economic means, the possibility of a new ‘fratricidal’ European war – the first European community, the Coal and Steel Community, is particularly presented as an ideological project associated with the names of Jean Monnet and Robert Schuman, Konrad Adenauer, Altiero Spinelli, or Alcide de Gasperi. In academic literature, there is talk of a foundational narrative of the EU, through which we understand a whole range of presentation and popularization documents, as well as academic works addressing the history of the community project. The established narrative is centered on landmark events and prominent figures, but some studies investigate the role of conception and negotiation by specialists whom the established narrative has overlooked – professors, technicians, experts – whose specialized efforts were essential for developing a coherent project built on the convergence of multiple dimensions: economic, social, legal, political,*

* Cercetător științific dr. III, Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I.C. Brătianu“, Academia Română.

¹ Apud Antonin Cohen, „Du corporatisme au keynésianisme. Continuités pratiques et ruptures symboliques dans le sillage de François Perroux“, în *Revue française de science politique*, vol. 56, n° 4, august 2006, pp. 555-592, p. 590.

cultural, and identity-related. In this regard, in the present article we aim to illustrate the contribution of the professor, philosopher, and economist Pierre Uri, one of those who, through their academic formation and precise expertise, provided concrete support for the realization of the European project, driven by the political and diplomatic vector constituted by the leading decision-makers.

Keywords: *EU narrative; Pierre Uri; European construction.*

UE și necesitatea unei narațiuni fondatoare. Câteva considerații introductive

Despre Uniunea Europeană se vorbește în termeni de „proiect”: un proiect menit a aduce laolaltă toate dimensiunile existenței unei comunități umane moderne, progresiste, luminate. Economie, instituții, politică, cultură, demografie, societate, tehnică și mai nou (dar în realitate nu atât de nou) natură și mediu înconjurător, toate acestea fac parte din angrenajul cotidian al Uniunii Europene, construind o realitate concretă și vast integratoare pentru un număr mare de indivizi și state. UE este forma organizațională politico-economic-socio-culturală pentru aproximativ 450 milioane de locuitori (2024)², cetățeni ai 27 de state ce acoperă larg (dar nu complet) geografia continentului și alcătuiesc pe harta geopolitică a acestuia un contur uniform din punctul de vedere al continuității teritoriale, dar divers din punctul de vedere al istoriei, al evoluțiilor politice mai recente, al specificului cultural, religios, național. Uniunea Europeană este o ordine socială clădită pe piloni contrastanți, așa cum ilustrează dubla sa natură, națională și internațională (supranațională și/sau interguvernamentală). De la începuturile sale, proiectul comunitar se confruntă cu o *unresolved sovereignty thesis*, „care dezvăluie că condițiile pentru crize viitoare sunt înscrise în designul instituțional original”: conferințele fondatoare nu au făcut apel la suveranitatea populară, iar statul-națiune a fost plasat pe un plan secund, în favoarea unui tip de suveranitate a cărei substanță nu a fost pe deplin clarificată; a fost imposibil ca suveranitatea europeană să fie teoretizată cu ocazia conferințelor respective, ceea ce a creat un deficit de legitimitate a proiectului; toate acestea au alimentat euroscepticismul³ și au birocratizat funcționarea Uniunii.

În literatura de specialitate se arată că una din manierele de a răspunde acestor provocări constitutive a fost pentru UE de azi să își construiască o narațiune fondatoare, vehiculată sub sintagme precum cea a „părinților fondatori”, pentru a crea un cadru de referință conceptual, dar și simbolic și afectiv, o istorie și o memorie pentru UE în sine, dar și pentru cetățenii săi, incluzând deopotrivă repere despre trecut, despre prezent și proiecții de viitor.

Această narațiune, pe care o regăsim la nivel de discurs oficial, de studii academice, de informații de popularizare, a devenit tot mai larg accesibilă datorită

² Cf. www.european-union.europa.eu, accesat la 27 octombrie 2025.

³ Nicholas T. Harrington, *Unresolved Sovereignty. The Origins of European Union Crisis: 1950-1953*, Honours IV, Government & International Relations, The University of Sydney, SID 45031265, p. 3.

mediilor de informare *online*, care nu exclud însă suportul clasic – publicații sub formă de volume sau reviste de specialitate –, și nu împiedică aprofundarea critică a informațiilor de către public, în funcție de interese specifice. Totuși, această narațiune, chiar și în condițiile actuale ale unei adevărate „inflații” de informații (brute sau prelucrate, oficiale sau neoficiale, informative sau academice, despre UE sub aspectele creării, evoluției, funcționării acesteia) rămâne prin esența sa selectivă și tinde spre simplificare, fiind în același timp un discurs ce legitimează un centru de putere. În literatura academică dedicată studierii Uniunii Europene regăsim și preocuparea pentru analiza critică a acestui tip de narațiune, analiză menită atât a o deoala în specificul ei de discurs dominant, cât și de a o îmbogăți (de a o complica, poate) cu detalii ce reconstituie un tablou de evenimente și personalități mult mai nuanțat.

Unii autori amintesc despre „o piață a istoriei și a memoriei privind originile comunităților europene”⁴, în timp ce alți autori vorbesc despre narațiunea oficială, alcătuită din mai multe perspective ce converg, se completează, dar nu se suprapun. Așa cum înțelege și analizează Tuuli Lähdesmäki într-un articol din 2019, „Founding myths of EU Europe and the workings of power in the EU heritage and history initiatives”⁵, narațiunea despre sine a UE prezintă trăsăturile și funcția specifice unui mit: este produsul unei structuri de putere; este performativă; naturalizează anumite evenimente, interpretări ale evenimentelor și ideologii; beneficiază de o validitate scoasă în afara oricărei îndoieli în cadrul sistemului de credințe al unui grup (de origine și/sau țință); furnizează mesaje și informații simplificatoare, univoce, mizând pe aparența de claritate ce decurge din lipsa lor de complexitate; celebrează valori, credințe și norme și coduri de conduită dominante; confirmă aceste valori, credințe, norme și coduri ca realizare a idealurilor către care tinde actorul ce le produce; conferă unui actor/unei entități o legitimitate prezentată ca non-chestionabilă.

Mitul despre UE nu este un mit sacru, chiar dacă este un mit al creației, un mit al originii, un mit al sensului și al proiectării în viitor. Conotația religioasă nu are legătură cu acest mit, chiar dacă narațiunea despre UE poate căpăta o aură eroică, de cele mai multe ori susținută și de stilul exprimării. Mai adăugăm că, deși recurge la simplificări, mitul UE, ca oricare mit, nu este un fapt social simplu: este o narațiune socială/societală care instituie/legitimează/fixează modele și repere, și deopotrivă sudează o continuitate spațio-temporală și o relație de cauzalitate între evenimente și fenomene fragmentate, pentru care coagulează un sens.

Conform autorului citat mai sus, mitul UE împletește trei filoane narative, a căror relație nu este întotdeauna concordantă și univocă, dar servește pentru a

⁴ Cornelia Constantin, „La construction de la légitimité d’un rôle: Pierre Uri, fondateur des Communautés européennes”, în Alessandro Giaccone, *Pierre Uri. Le parcours d’un fondateur de l’Europe*, Colloque des 20 et 21 novembre 2021, Institut de la gestion publique et du développement économique, Comité pour l’histoire économique et financière de la France, Paris, 2023 (ediție openbooks), pp. 145-149, disponibil la <https://books.openedition.org/igpde/17151>, accesat la 27 octombrie 2025.

⁵ Tuuli Lähdesmäki, „Founding myths of European Union Europe and the workings of power in the European Union heritage and history initiatives”, în *European Journal of Cultural Studies*, 22 (5-6), 2019, pp. 781-798, disponibil la <https://doi.org/10.1177/1367549418755921>, <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>, accesat la 14 septembrie 2025.

ancora proiectul european într-un trecut istoric ce are funcția de a legitima prezentul și de a face posibilă imaginarea viitorului. Primul filon discursiv pune în pagină ideea de continuitate temporală a Europei, de rădăcini culturale comune popoarelor europene, de păstrare și transmitere a unei moșteniri comune; este un filon ce pune accentul pe elementul de unitate, transmis în timp. Al doilea filon se concentrează pe ideea unei rupturi a acestei continuități și pe renașterea unei comunități civice/politice europene, după războaiele mondiale. A treia linie include figurile mitice fondatoare, a căror acțiune vizionară legitimează scopurile politice ale proiectului comunitar. Această a treia direcție discursivă constituie, în interpretarea la care facem referire, puntea de legătură între celelalte două; în opinia noastră, cele trei direcții sunt într-o relație de comunicare intrinsecă, decurgând reciproc una din celelalte, și alcătuind un tot narativ, chiar dacă nu lipsit de contradicții. Acest tip de narațiuni – constitutive în ce privește localizarea fizică și existența/plasarea temporală a oricărei entități, dar și în ce privește legitimarea acesteia –, „explică” ce este UE, atât în raport cu sine (mai cu seamă dată fiind alcătuirea complexă a acesteia), cât și cu exteriorul (scena globală a relațiilor internaționale), și fixează valorile culturale, sociale, politice, societale, ce definesc „europenitatea”; aceste narațiuni alcătuiesc o ideologie a UE, a cărei necesitate este cu atât mai accentuată și urgentă în contextul diferitelor „crize politice, economice și umanitare cu care s-a confruntat Europa”⁶ și care tind să pună sub semnul îndoielii viabilitatea proiectului european.

Așa cum demonstrează autorul citat, cercetând surse oficiale de comunicare ale UE, discursul despre „părinții fondatori” include personalități precum Monnet, Schuman, Adenauer, Spinelli. Aceste nume, devenite cunoscute publicului larg, aparțin unui câmp restrâns de putere/decizie politică, în care Monnet reprezintă un caz particular, nefiind un politician în sensul ocupării unei funcții specifice, ci un apropiat al diverșilor politicieni (din Anglia, Franța, Germania, SUA).

Pe de altă parte, arată Cornelia Constantin, sintagma „părinte al Europei” devine o categorie frecvent folosită începând cu anii 1960, referindu-se la fondatorii comunităților europene, în locul unor sinonime folosite anterior (arhitect, artizan, constructor, creator), și marca legitimă pentru construirea memoriei istorice a Europei comunitare.⁷ Biografiile și studiile consacrate acestor personalități și contribuției lor la UE abundă, atât în literatura academică, cât și în documentele pe care le găsim în publicațiile Uniunii Europene, mai vechi sau mai noi. Cu toate acestea, considerăm a fi de interes studierea unor figuri din planul al doilea al construcției europene, al căror rol este mai degrabă din zona expertizei științifice (academice chiar) și tehnocratice. Această recentrare a analizei înseamnă o ieșire din perimetrul simplificator al narațiunii oficiale/consacrate, ceea ce poate îngreuna înțelegerea comună a evoluției proiectului comunitar, abundentă în detalii, dar este o și restituire necesară, care completează un tablou explicativ. Pentru a ilustra anvergura acestui „Pantheon” mai puțin cunoscut și investigat, facem apel la o incompletă evocare a unor astfel de nume – Paul

⁶ *Ibidem*, p. 4.

⁷ Cornelia Constantin, *loc. cit.*

Reuter, Pierre Uri, Etienne Hirsch, Robert Marjolin, Félix Gaillard, Paul Delouvrier, Jean Vergeot, Libert Bou, Jean Ripert, Louis Armand, Paul Henri Spaak, Henri Reuben, François Perroux etc., etc.⁸

Preocuparea de a aduce în atenția largă aceste personalități ce ies din zona consacrată a mitului fondator poate fi înțeleasă ca un demers de deconstrucție, în sensul pe care îl regăsim în scrierile lui Antonin Cohen. Acest autor este preocupat de decriptarea, poate chiar demitizarea, miturilor fondatoare ale UE, începând cu tandemul consacrat Monnet-Schuman.⁹ Totuși, intenția acestei abordări nu este deconstrucția în sine a mitului centrat pe figuri „canonizabile“, cum spune Cohen – acei vectori-purtători de viziuni ideologice ce se doreau a fi constructori de instituții¹⁰ –, ci evidențierea muncii în comun a unui număr considerabil de specialiști, care au făcut din Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului, cu miezul ei economic, un proiect de convergență a multiple dimensiuni: economică, socială, juridică, politică, și, mai târziu, dar la fel de important, culturală, identitară; aceste dimensiuni au și ele „părinți fondatori“.

Dimensiunea economică a însemnat punerea în comun a producției de cărbune și oțel a statelor participante la Tratatul de la Paris, dar această formulă aparent simplă a ridicat deosebite probleme de abordare, de explicare, de comunicare, de formalizare. Evoluția comunitară a arătat că proiectul european a păstrat pregnantă această dimensiune economică, așa cum sintetizează expresia devenită aproape un loc comun, că UE este un gigant economic și un pitic politic.

Dar cum a pornit acest gigant economic? În prezentul articol propunem un răspuns la această întrebare reliefând contribuția unui important specialist în economie, Pierre Uri, deoarece fără acest tip de expertiză precisă, vectorul politic și diplomatic reprezentat de figurile de prim-plan nu ar fi avut fundamentul necesar punerii în practică a proiectului european. Uri aparține unui cerc despre care Antonin Cohen spune că este deopotrivă un grup¹¹ – eterogen, în termeni profesionali și de opțiuni politice – și o instituție, în sensul de manieră de a institui.¹² Din punctul de vedere al narațiunii comunitare, adresată publicului larg mai cu seamă, Uri este „o figură pe cât de importantă, pe atât de puțin cunoscută a construcției europene“¹³. În ce măsură cunoașterea mai largă și includerea unei astfel de personalități în narațiunea consacrată slăbesc sau nu forța și coerența acesteia din urmă, aceasta ar putea constitui un aspect de studiat într-un alt context.

⁸ O astfel de listă poate fi reconstituită pornind, spre exemplu, de la *Memoriile* lui Jean Monnet (*Mémoires*, Fayard, 1976).

⁹ Marc Olivier Baruch, recenzie la Antonin Cohen, *De Vichy à la Communauté européenne*, Paris, PUF, 2012, 446 pp., în *Critique internationale*, n° 63, avril-juin 2014, pp. 181-184.

¹⁰ *Ibidem*, p. 182.

¹¹ Grupul despre care vorbește A. Cohen este format din Paul Reuter, Robert Marjolin, Maurice Duverger, François Perroux, Yves Urvoy, Louis-Joseph Lebret, Henri Frenay, Pierre Uri, Étienne Hirsch, cf. Marc Olivier Baruch, *loc. cit.*, p. 182.

¹² Marc Olivier Baruch, *loc. cit.*, p. 182.

¹³ Georges Berthoin, „Pierre Uri, un économiste européen à Esprit. À l’occasion du cent-dixième anniversaire de la naissance de Pierre Uri, économiste et figure majeure de la construction européenne, la revue *Esprit*, en association avec *Le Grand Continent*, propose de redécouvrir plusieurs de ses textes“, noiembrie 2021, disponibil la <https://legrandcontinent.eu/fr/a-propos/>, accesat la 14 septembrie 2025.

*Pierre Uri: francez și european.
Repere de biografie profesională*

Pierre Uri¹⁴ s-a născut la Paris, la 20 noiembrie 1911. A urmat cursuri universitare de filosofie în Franța și de economie în SUA. Între 1936 și 1940 este profesor de filosofie și publică prima sa carte – *La Réforme de l'Enseignement* (1937), accesul la educație fiind una din temele pentru care a manifestat un interes deosebit încă din perioada adolescenței. În perioada regimului de la Vichy îi este interzisă activitatea profesorală din cauza originii iudaice. Între 1944 și 1947 Uri colaborează cu Institutul de Științe Economice Aplicate (Institut de Sciences Economiques Appliquées – ISEA), condus de François Perroux¹⁵. Întâlnirea cu Perroux i-a influențat cariera de economist, de profesor, dar și funcționar¹⁶. Sub îndrumarea acestuia, Uri a urmat studiile doctorale, context în care a aprofundat opera lui Keynes.¹⁷ ISEA era cadrul academic în care gândirea corporatistă a lui Perroux a făcut loc tranziției către o simbioză între știința economică și noile instrumente de politică economică, dar și difuzării „revoluției keynesiene“, ce îmbina știința și operaționalizarea, câmpul academic și câmpul birocratic. În timpul unei călătorii de studiu în Marea Britanie, Perroux i-a cunoscut pe Keynes și Beveridge; ulterior, această întâlnire se va reflecta în teoria economică ce va ghida politicile economice franceze de după cel de-al Doilea Război Mondial, privind bugetul național și planificarea.¹⁸

În acest context de abordare a științei economice se stabilesc legăturile între ISEA și Comisariatul General pentru Plan (1946), condus de Monnet, colaborare ce reflectă o dinamică de „redefinire a economiei politice ca disciplină academică și a locului economiștilor în punerea în practică a politicilor publice“¹⁹. Comisariatul solicită ISEA un raport academic care să fundamenteze pe baze raționale și cantitative planificarea franceză, iar acest raport ia forma unei lucrări

¹⁴ Datele biografice și profesionale referitoare la Pierre Uri, expuse în prezentul articol, sunt preluate din „CV de Pierre Uri (20 novembre 1911 – 21 juillet 1992)“, pp. 229-232, disponibil la <https://books.openedition.org/igpde/17345>, accesat la 14 septembrie 2025 și Fabio Massini, „Pierre Uri: la construction d'un ordre économique de l'Europe“, în Alessandro Giacone, *op. cit.*, pp. 129-144.

¹⁵ Considerat unul din cei mai originali economiști europeni ai secolului XX, personalitate erudită și prolific autor de lucrări academice, Perroux (1903-1987) a adus inovații în domeniul științei economice prin construcții conceptuale precum „economia spațială“, „forțele de aglomerație și dispersie ale polarizării și difuziunii“, „polul de creștere“, „efectul de dominație“ și a contribuit substanțial la analiza dezvoltării economice regionale. Din punct de vedere al paradigmei conceptuale, Perroux a trecut de la o perspectivă corporatistă, pe care o abordase în anii de dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial, la perspectiva centrată pe planificarea națională, după război. A fost nominalizat de mai multe ori la Premiul Nobel. Influența sa a atins apogeul în anii 1960, atât în Europa, cât și în America Latină. Dintre cărțile sale amintim *A new concept of development* (1983), *Aliénation et société industrielle* (1970), *Communauté* (1942). (A se vedea René Sandretto, „François Perroux, a precursor of the current analyses of power“, în *The Journal of World Economic Review*, 2009, 5 (1), pp. 57-68; fihalshs-00566190ff; François Perroux, disponibil la <https://www.hetwebsite.net>, accesat la 14 septembrie 2025).

¹⁶ „Îi datorez esențialul în pregătirea mea de economist“, spune Uri despre profesorul său, Fr. Perroux. Apud Antonin Cohen, „Du corporatisme au keynésianisme. Continuités pratiques et ruptures symboliques dans le sillage de François Perroux“, în *Revue française de science politique*, vol. 56, n° 4, august 2006, pp. 555-592, p. 575.

¹⁷ Antonin Cohen, *loc. cit.*, 2006, p. 575.

¹⁸ *Ibidem*, p. 584.

¹⁹ *Ibidem*.

pe care Uri și Perroux o redactează (împreună cu Jean Marczewski) sub titlul *Le revenu national* (1946). În contextul colaborării cu ISEA, Uri abordează teme ce țin de organizarea lumii postbelice (redactează un studiu despre Conferința de la Bretton-Woods și Fondul Monetar Internațional), dar și de securitatea socială și ocuparea deplină a forței de muncă (scriind un studiu pe marginea Raportului lui William Beveridge – 1942 și a statului social din Marea Britanie). Preocuparea pentru problemele de fiscalitate se reflectă în activitatea lui Uri: în 1946 conduce grupul care elaborează programul fiscal al CGT²⁰ și propune crearea unui impozit pe valoarea adăugată care să înlocuiască impozitele indirecte. Propune, de asemenea, o reformă a drepturilor de succesiune, care să țină cont de averea moștenitorului, reformă inclusă în același program fiscal al CGT din 1946.²¹

După ce la îndemnul lui Perroux refuză postul de profesor de teorie economică la École de Sciences Politiques de Paris (post pe care ulterior l-a ocupat Perroux) și renunță la postul de consilier economic de la Banque de France, Uri părăsește ISEA și intră în Comisariatul General pentru Planul de Modernizare și Echipare (1947-1952), unde fusese solicitat de Monnet, în calitate de consilier economic și financiar. Alături de Monnet, care coordona Comisariatul, dar și de Félix Gaillard, Etienne Hirsch, Robert Marjolin, Uri contribuie la definirea planificării indicative a economiei franceze.²² În 1947 este raportor al Comisiei pentru Bilanțul Național, care alcătuiește un buget și elaborează măsurile de stopare a inflației și redresare a balanței de plăți. În această perioadă este și profesor la ENA (1948-1951); la rândul său, Perroux este profesor la IEP, și amândoi predau economia politică; în aceste contexte universitare, „keynesismul va cunoaște primele sale succese intelectuale”²³. În 1949 Uri este membru al primului comitet al Națiunilor Unite privind ocuparea deplină a forței de muncă și coautor al raportului privind combaterea șomajului, aceasta fiind o altă temă de interes major pentru preocupările sale teoretice și practice. În 1951, Pierre Uri este adjunct al lui Monnet la Comitetul temporar NATO care pregătește Conferința de la Lisabona (1952).²⁴

²⁰ CGT – Confédération Générale du Travail, confederație sindicală creată în 1895 în Franța, în contextul procesului de concentrare a formelor sindicale, ca platformă pentru obiectivul de emancipare a muncitorilor. Pentru detalii despre parcursul acestei organizații, despre greve, manifestații pentru drepturile economice și sociale ale muncitorilor, despre sciziuni și poziționări în timpul războaielor mondiale și după acestea, în contextul Războiului Rece, a se vedea *Les grandes dates de l'histoire de la CGT. Repères historiques par Jérôme Beauvisage et David Chaurand*, disponibil la www.ihs.cgt.fr, accesat la 14 septembrie 2025.

²¹ Georges Berthoin, „Pierre Uri, un économiste européen à Esprit. À l'occasion du cent-dixième anniversaire de la naissance de Pierre Uri, économiste et figure majeure de la construction européenne, la revue *Esprit*, en association avec *Le Grand Continent*, propose de redécouvrir plusieurs de ses textes”, noiembrie 2021, disponibil la <https://legrandcontinent.eu/fr/a-propos/>, accesat la 14 septembrie 2025.

²² Serge Boyer, „Pierre URI, père méconnu de l'Europe”, disponibil la Blogger: User Profile: Serge BOYER, Ozennegeopolitique2. Blog voué aux étudiants de 2ème année de la prépa HEC du lycée Ozenne.: Pierre URI, père méconnu de l'Europe, sâmbătă 25 mars 2017, accesat la 14 septembrie 2025.

²³ Antonin Cohen, *loc. cit.*, 2006, p. 584.

²⁴ A IX-a sesiune a Consiliului NATO a avut loc la Lisabona, în 1952, la scurt timp după aderarea la organizație a Marii Britanii și a Turciei. Pe agenda discuțiilor s-au aflat: consolidarea apărării colective, salvagardarea păcii, propunerea privind crearea unei Comunități Europene de Apărare (Conferința de la Paris), aranjamentele convenite de puterile ocupante în Germania de Vest, finanțarea programelor de infrastructură (sedii, căi de comunicație, baze aeriene), ș.a. A se vedea <https://www.nato.int/docu/comm/49-95/c520225a.htm>, accesat la 14 septembrie 2025.

Începutul anilor 1950 este considerat a fi perioada de debut a comunității europene. Chestiunea europeană preocupa însă cercurile politice și intelectuale de mai multe decenii²⁵, răstimp în care cele două războaie mondiale demonstraseră în mod tragic necesitatea pacificării relațiilor dintre statele europene. Cărți, reviste, discursuri politice și academice argumentează această necesitate. Uri este și el un susținător al ideii europene, activând ca apropiat al revistei *Esprit*, spre exemplu²⁶.

Aflându-se în cercul de colaboratori ai lui Monnet, Uri ia parte la redactarea Declarației Schuman. Prima versiune a documentului, redactată de Jean Monnet, Etienne Hirsch și Paul Reuter, ar fi fost revizuită de Uri la solicitarea lui Monnet. În continuare, până la celebrul discurs al ministrului francez de Externe, Robert Schuman, din 9 mai 1950, vor fi redactate, în doar câteva zile, 9 versiuni ale textului. Uri ia parte apoi la negocierile privind Planul Schuman, alături de Jean Monnet. În literatura de specialitate sunt voci care subliniază caracterul vag²⁷ al Declarației Schuman și dificultatea transformării acesteia într-un plan concret, convenabil pentru statele participante. Uri, a cărui prezență nu era întotdeauna agreată de experții naționali din pricina temperamentului direct, a jucat în această privință un rol important: „Dacă Jean Monnet a avut inițiativa comunităților europene, lui Pierre Uri i se datorează în mare parte faptul că acestea au fost transpuse în fapte.”²⁸

Uri participă și la elaborarea raportului delegației franceze privind instituirea CECO și la redactarea Convenției referitoare la dispozițiile tranzitorii. Între 1952 și 1959 Uri este director al Diviziei de Economie generală la Înalta Autoritate a CECO, la Luxemburg. Prezidează comitetul de lansare a CECO, concepe și negociază toate măsurile privind deschiderea Pieței comune a Cărbunelui și Oțelului și primul impozit european, cel asupra cărbunelui și oțelului.

După eșecul Comunității Europene de Apărare, Uri redactează, în 1955, un *Memorandum* privind experiența acumulată prin CECO și utilitatea acesteia în contextul creării unei piețe comune generale a statelor fondatoare ale primei comunități. Este autor al raportului comitetului interguvernamental de la Conferința de la Messina din 1956 (raportul va purta denumirea oficială după numele lui Paul Henri Spaak), adoptat de Conferința de la Veneția, și care pregătește negocierile pentru viitoarele tratate de la Roma (1957), ce vor institui CEE și Euratom. În 1957 contribuie, alături de Robert Triffin, la proiectul unui Fond de rezervă european pentru Comitetul de Acțiune pentru Statele Unite ale Europei²⁹, comitet înființat de Jean Monnet după retragerea sa de la conducerea Înaltei Autorități a CECO (1955). Tot în 1957, Uri este consultant la Comisia economică pentru

²⁵ Georges Berthoin, *loc. cit.*

²⁶ *Ibidem.*

²⁷ Christopher Booker, Richard North, *Marea amăgire. Istoria secretă a construcției europene*, Editura Antet, București, 2004, pp. 37-43.

²⁸ Isabelle Cordonnier, „Pierre Uri. Penser pour l'action. Un fondateur de l'Europe“, în *Politique étrangère*, n°2 – 1992 – 57e année, p. 441, disponibil la https://www.persee.fr/doc/polit_0032-342x_1992_num_57_2_4137_t1_0441_0000_1, accesat la 14 septembrie 2025.

²⁹ <https://www.cvce.eu>, accesat la 14 septembrie 2025.

America Latină a Națiunilor Unite, care avea în vedere alcătuirea unei piețe comune latino-americane, după modelul comunitar european. În 1958 prezidează comitetul de experți pentru raportul prevăzut de Tratatul de la Roma asupra situației economice a țărilor din Comunitatea Europeană înainte de deschiderea Pieței comune, dar și alte comitete privind perspectivele dezvoltării pe termen lung. Este președinte-raportor al grupului instituit de Înalta Autoritate privind armonizarea tarifelor din transport. Este membru al grupului de experți OECE³⁰ privind Europa. Înainte de demisia sa din CECO, în 1958, Uri este președinte-raportor al Comitetului Mixt Înalta Autoritate-Consiliul de Miniștri pentru primul raport privind politica coordonată în domeniul energetic.

După demisia din funcția de expert la CECO, Uri este consilier la Banca Lehman Brothers (1959-1961). Continuă preocupările din zona politicilor economice, fiind în 1960 membru al grupului de experți OECE pe tema noilor perspective energetice în Europa, consilier la Institutul Atlantic (1962-1977), membru al comitetului *ad hoc* al Alianței pentru Progres pentru Columbia și Mexic (1962-1963), redactând pentru Centrul de Studii Monetare Latino-American din Mexico un raport privind proiectul de Uniune de plăți pentru America Latină; este președinte al grupului de lucru al Comisiei Europene privind dezvoltarea economică a CEE în deceniul 1960-1970. Între 1966-1976 este profesor asociat la Universitatea Paris-Dauphine. În 1974 este coautor, împreună cu Alec Cairncross, Herbert Giersch, Alexandre Lamfalussy, Giuseppe Petrilli, al *Economic Policy for the European Community – The Way Forward (Stratégie pour l'Europe)*.³¹ Activează în asociații precum Mișcarea europeană sau Liga europeană de cooperare economică.³² Aderă în 1974 la Partidul Socialist, unde conduce Comisia Fiscalitate și Comisia Economică. A fost președinte de onoare al Asociației „Prietenii lui Jean Monnet“, a primit distincții importante precum Premiul Robert Schuman, gradul de Comandor al Legiunii de Onoare, Marea Cruce a Ordinului Național al Meritului, gradul de Comandor al Ordinului Léopold I al Belgiei, Crucea de Război 1939-1945. S-a stins din viață în 1992.

Datele prezentate mai sus ilustrează pe scurt contribuția lui Pierre Uri la reconstrucția economică a Franței postbelice, la crearea comunităților europene (Planul Schuman, Raportul Spaak, piața comună), dar și la abordarea unor teme socio-economice la nivel global, în contextul ONU, cu referire la regiuni precum Asia sau America Latină. Evidențierea concepției sale ca filosof și economist pe marginea problematichilor ce l-au preocupat de-a lungul întregii cariere adaugă un plus de valoare acestor repere de biografie profesională.

³⁰ Organizația Europeană pentru Cooperare Economică, creată în 1948, în vederea organizării, prin intermediul Planului Marshall, a reconstrucției postbelice a Europei de Vest. A se vedea <https://www.oecd.org/en/about/history/the-organisation-for-european-economic-cooperation-oeec.html>, accesat la 14 septembrie 2025.

³¹ Publicată la Editura MacMillan, Londra, 1974. O lucrare în care cei cinci autori abordează tema viitorului Comunității Economice.

³² Mișcarea Europeană a fost fondată în 1947, printre realizările sale fiind organizarea Congresului de la Haga (1948), care a dus la crearea Consiliului Europei (1949). Liga Europeană de Cooperare Economică a fost organizată în 1946, având ca obiectiv reconstrucția economică postbelică a Europei de Vest; misiunea sa a fost preluată de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică.

*Pierre Uri și actualitatea temelor originare
ale construcției europene. Câteva considerații*

Foarte implicat de-a lungul întregii sale cariere în dezbaterile publice, profesorul Uri a scris cărți, enciclopedii, articole și rapoarte pe teme majore de politică economică, publicate în 12 țări, și a contribuit la elaborarea unor programe politice ale stângii franceze.³³ Cariera sa de profesor, cercetător, înalt funcționar, expert, editorialist, scriitor, consultant internațional atestă o amplitudine personală aparte, ca reflexie a unui spirit erudit, generos și umanist; scrierile sale în domeniul economiei stau sub semnul împletirii teoreticului cu practica și reflectă deopotrivă conștientizarea strânsei îngemănări a economiei cu socialul, față de care Uri nu a rămas indiferent.

De asemenea, scrierile sale, deși ghidate de rigoarea datelor cantitative, sunt ferite de zona aridă a econometriei, la care astăzi se face atât de mult apel pentru a explica/analiza/măsura realitățile sociale, economice, politice. Ca privire generală, Uri înțelegea economia ca știință în slujba societății și individului, dar și a asocierii dintre planurile teoretic și practic. Învățământul, fiscalitatea, perspectivele de dezvoltare, problematica energetică, securitatea socială, ocuparea forței de muncă, situația din Europa sau din Lumea a Treia sunt teme pe care le-a analizat în mod predilect; din scrierile sale transpare convergența cu gândirea socio-economică a lui J. M. Keynes. Format în linia lui François Perroux, Uri este printre cei ce au „tradus keynesismul în referențialul corporatismului dominant atunci“, este unul din reformatorii care au ilustrat relația dintre „menținerea sau resurecția comunităților“ și «piața corporativă»³⁴. Așa cum arată Perroux, Declarația Schuman, la care a contribuit și Pierre Uri (filosoful și economistul) și Paul Reuter (profesor de drept constituțional), reprezintă „o tentativă de conciliere a tehnicilor de planificare simplă cu concurența“, bazată pe o „concurență organizată“, „un fel de keynesism“, „un fel de comitet de organizare supranațional“.³⁵

Ideile economice trebuie să devină politici publice, arată Uri, teoriile economice sunt utile acțiunii și pun în mișcare evoluțiile lente ale economiei. Economistul, în spiritul abordării keynesiene a economiei, are un rol-cheie în orientarea sistemelor economice către obiectivele fixate de decidenții politici. Uri ilustrează această misiune prin modul în care articulează legătura dintre teoretic și practic, identificând și soluția juridică potrivită pentru a reglementa și fixa soluțiile economice.³⁶

Sub acest unghi al înțelegerii economiei vom decupa, sumar, urmând firul cronologic al carierei sale, câteva elemente din temele centrale ale gândirii acestei

³³ Dintre scrierile sale, evocăm: *La réforme de l'enseignement* (1937); *L'idée de la Sécurité sociale* (1946); *Le revenu national. Son calcul et sa signification* (cu Fr. Perroux, 1947); *L'Europe se gaspille* (1973); *Changer l'impôt (Pour changer la France)* (1981); *Aider le Tiers-Monde à se nourrir lui-même* (1981); *Fragments de politique économique* (1989); *Penser pour l'action. Un fondateur de l'Europe* (1991).

³⁴ Analiza situației lui Pierre Uri în linia gândirii economice a lui Fr. Perroux, dar și în contextul întâlnirii cu opera lui Keynes, este dezvoltată de Antonin Cohen, *loc. cit.*, 2006, p. 576.

³⁵ *Ibidem*, p. 590.

³⁶ Cf. Fabio Massini, „Pierre Uri: la construction d'un ordre économique de l'Europe“, în Alessandro Giaccone, *op. cit.*, pp. 129-144.

personalități pe marginea comunităților europene, teme a căror actualitate este evidentă și grăitoare și azi, prin simpla lor evocare.

Considerat „tehnocratul perfect“ în revista *Information industrielle et commerciale*³⁷, Uri a fost o adevărată forță motrice în macro-designul reconstrucției economice postbelice a Franței și al Europei în primii ani ai integrării europene. Uri a fost un expert, un tehnocrat, dar nu și un birocrat; el considera că modelul funcționării birocratice este contrar intenției inițiale a fondatorilor comunitari: tentația birocratizării excesive înseamnă a aplica soluții complicate la probleme simple³⁸, sporind puterea autoîntreținută a birocraților într-un mod care adâncește ruptura de realitatea societății. Încă din 1949 Uri explica nevoia de norme și reglementări cu un caracter suficient de general pentru a se evita distorsiuni, contradicții și incoerențe la nivelul situațiilor particulare și concrete, dar suficient de specifice pentru a avea o întrebuințare practică.³⁹ Această precizare este importantă dacă este pusă în oglindă cu tendințele birocratizării, care, prin tendința de a reglementa până în cele mai mici detalii, pierde echilibrul între general și specific. În scrieri de mai târziu, Uri, spre exemplu atunci când vorbește despre echitatea fiscală (reforma fiscală fiind una din preocupările sale majore), inclusiv despre o Europă fiscală coerentă, reamintește: „În perspectiva lui 1993, este în joc mai ales o vastă reformă fiscală, dar este prima oară, dacă ne uităm la exemplul a numeroase țări, inclusiv Franța, când aceasta e discutată doar între birocrați. Ar trebui să se convoace o comisie reunită de economiști, oameni de afaceri, sindicaliști, oameni politici și funcționari pentru a avea șansa de a se adopta un sistem rațional atât pentru Europa, cât și pentru țările europene.“⁴⁰ Contribuția lui la proiectarea mecanismelor economice ale comunităților europene, precum și în ce privește procedurile de luare a deciziilor și instituțiile rezultate din Tratatul de la Roma, atestă capacitatea lui Pierre Uri de a găsi soluții simple la probleme complicate, într-un stil personal erudit, direct, stil la care Monnet face referire în *Memoriile sale*.⁴¹

Dar dacă nu este o birocrație, ce anume este proiectul comunitar, așa cum reiese din gândirea lui Pierre Uri?

Uri înțelege proiectul comunitar în sensul unui moment de ruptură în istoria continentului european, un moment al schimbărilor radicale ce pun capăt istoriei fratricide seculare; prima comunitate europeană atestă acest lucru: „La cinci ani de la terminarea războiului, faptul că Franța și Germania sunt cel mai strâns legate țări din lume și că Franța protecționistă este țara care îi antrenează pe toți ceilalți către o Europă deopotrivă economică și politică, este ceva la care nu se aștepta nimeni. Și asta se face fie dintr-o dată, fie deloc.“⁴² Această perspectivă

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Alessandro Giaccone, *op. cit.*

³⁹ Rémi Prieur (pseudonim al lui Pierre Uri), „L'Etat professeur d'incivisme“, în *Esprit*, ianuarie 1949, pp. 43-44, disponibil la <https://esprit.presse.fr/article/remi-prieur/l-etat-professeur-d-incivisme-16078>, accesat la 14 septembrie 2025.

⁴⁰ Pierre Uri, „Une politique d'équité fiscale“, în *Esprit*, martie-aprilie 1990, p. 90, disponibil la <https://esprit.presse.fr/article/pierre-uri/une-politique-d-equite-fiscale-12167>, accesat la 14 septembrie 2025.

⁴¹ Jean Monnet, *Mémoires*, Paris, Editions Fayard, 1976.

⁴² Alessandro Giaccone, *op. cit.*

a lui Uri este interesantă dacă ne raportăm la cele trei tipuri de narațiuni-mit fondatoare ale UE, așa cum le-am schițat mai sus. Uri se desprinde de locul comun care i se atribuie concepției lui Monnet: proiectul european nu este fructul abordării „pașilor mărunți”⁴³, chiar dacă schimbările radicale sunt posibile doar în anumite circumstanțe, în general tendința societăților fiind de a nu favoriza nici cele mai mărunte schimbări – arată Pierre Uri.

Subliniem că Pierre Uri insistă asupra faptului că proiectul schițat odată cu Declarația Schuman a fost rezultatul concepției unor oameni cu opțiuni de stânga – Monnet, Hirsch, Uri, Reuter –, contrazicând prin aceasta ideea larg acceptată a „Europei vaticane”, produs al triadei democrat-creștine Schuman-Adenauer-De Gasperi.⁴⁴ Putem identifica aici tensiunea dintre narațiunea actuală, centrată pe figurile emblematice ce au devenit vectorii politici vizibili și consacrați ai construcției europene, pe de o parte, și conjunctura aproape personală care a reunit, într-un context informal, o echipă, cu afinități de stânga, de coautori ai Declarației Schuman. Din această echipă, doar Monnet este inclus în rândul figurilor emblematice „consacrate”.

CECO, arată Uri, are câteva trăsături definitorii și unice în peisajul instituțional internațional. Este un „loc” al suveranității partajate, concept articulat pornind de la realitatea integrării sectoarelor cărbunelui și oțelului în prima comunitate a celor șase state fondatoare. Chestiunea suveranității nu este însă simplă și nici lipsită de contradicții. Pe de o parte, Uri consideră că statele nu cedează suveranitatea lor, ci deleagă o parte către instituții supranaționale. Această divizare consimțită a suveranității între nivelul național și cel supranațional este așezată de Uri în linia tradiției democratice a separării puterilor, dar și a unei necesități practice de funcționare concretă a instituțiilor comunitare. Pe de altă parte, Uri vorbește, în termeni diferiți totuși, despre o fuziune a suveranităților, deoarece Înalta Autoritate nu este o organizație internațională exterioară statelor membre, ci o organizație supra-statală. În privința chestiunilor economice, spre exemplu, chestiune care atinge și problematica suveranității statelor membre, succesul CECO derivă din mecanismul deciziilor colective: un ansamblu indisolubil, de o altă natură decât cooperarea interguvernamentală, în care părțile se angajează o dată pentru totdeauna, luând decizii conform unor reguli ce elimină incertitudinea din procesul decizional și blocajele ce decurg din urmărirea strictă a intereselor adeseori divergente și din votul unanim. Uri a fost de altfel artizanul principiului echilibrării ponderii voturilor statelor prin formule de vot majoritar; de-a lungul timpului; chiar dacă ponderile au fost modificate în funcție de realități noi, mai cu seamă în funcție de creșterea numărului de state membre, principiul a rămas în continuare valid.⁴⁵

În viziunea lui Uri, integrarea instituțională, punerea în comun a suveranităților statelor membre, sub forma unei partajări sau a unui transfer, ar facilita integrarea funcțională și ar conduce către integrarea politică, pe care o numea

⁴³ *Ibidem.*

⁴⁴ *Ibidem.*

⁴⁵ *Ibidem.*

Statele Unite ale Europei. Spirit practic și de acțiune, la fel ca Monnet, Uri era totuși, spre deosebire de acesta din urmă, mai puțin atras de ideea unei Europe federale. Cu toate acestea, o nuanță merită a fi introdusă în această afirmație. Europa supranațională avea nevoie, în concepția sa, nu numai de declarații politice de intenție ci și de o monedă comună și stabilă, de o capacitate bugetară și fiscală autonomă pentru finanțarea investițiilor publice europene. Una din reușitele lui Uri este de a fi arătat că autonomia fiscală a instituțiilor europene trebuia păstrată în tratatele de la Roma.⁴⁶ CEE dispunea, și acest aspect se datorează lui Uri, de autonomie fiscală, un instrument de netăgăduit în afirmarea entității comunitare europene și a potențialului său federativ.⁴⁷ Pe de altă parte, Uri se distanțea de Monnet în ce privește integrarea sectorială. În contextul conferinței de la Messina și al negocierilor premergătoare tratatelor de la Roma, Uri schițează proiectul pieței comune, dar și un memorandum privind integrarea economică generală, în condițiile în care Monnet ar fi preferat formula sectorială, pe care o continua, după CECO, proiectul Euratom. Punctăm aspectele legate de integrare în acest paragraf dedicat chestiunii suveranității, deoarece convergența temelor este greu de desfăcut.

Proiectul comunitar este și un „loc” al uniformizării legislațiilor și piețelor naționale într-o entitate cu identitate normativă proprie, demers la care a contribuit și Uri; este altceva decât un cartel de producători de cărbune și oțel, așa cum explica Uri, în primăvara lui 1950, atât secretarului de stat al SUA, Dean Acheson, cât și ministerelor franceze, luate prin surprindere de Declarația Schuman, păstrată în secret absolut până la momentul 9 mai 1950.⁴⁸ Este nevoie de un cadru instituțional și normativ pentru reușita integrării funcționale.

Scopul politic al proiectului european este asigurarea păcii pe continentul european și derivă din alegerea bine cumpănită a sectoarelor economice integrate prin CECO; Uri nu omite latura socială a schimbării radicale antrenate de proiectul comunitar.⁴⁹ Amintim câteva idei pe care Uri le prezenta deja înainte de momentul CECO, în *L'idée de la Sécurité sociale*, un studiu despre rapoartele lui Beveridge în Marea Britanie, care vor avea ecou ulterior în activitatea europeană a lui Uri. Acesta analizează conceptul de *Welfare State*, într-o perioadă în care acesta era contestat în Franța, insistând asupra necesității caracterului instituțional și durabil al securității sociale. În concepția sa, individul nu poate face față mecanismelor economiei capitaliste, nu poate fi creativ, activ, antreprenor, și nu poate investi/risca atâta vreme cât nevoile sale de bază nu sunt asigurate sub forma unui venit individual sau familial suficient pentru acoperirea nevoilor esențiale (de bază, urgente).⁵⁰ Securitatea socială nu este un lux, și, mai mult, contrar argumentului liberal, este imperativ necesară tocmai în statele mai sărace,

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ Christopher Booker, Richard North, *Marea amăgire. Istoria secretă a construcției europene*, Editura Antet, București, 2004, pp. 37-43.

⁴⁹ Françoise Berger, „La CECA, comme lieu de mémoire européen”, în Sylvain Schirmann, *Guerre et paix. Une destinée européenne?*, Peter Lang, 2016, p. 4. HAL Id:halshs-01598929, disponibil la <https://shs.hal.science/halshs-01598929v1>, accesat la 24 august 2025.

⁵⁰ Alessandro Giaccone, *op. cit.*

cu un venit real mic. Asigurarea nevoilor de bază este o prioritate pentru aceste state, ca o garanție contra riscurilor și mai costisitoare ce ar decurge din lipsa unei astfel de protecții din partea statului. Relația dintre spiritul antreprenorial (spirit al inițiativei, al concurenței, al investiției și riscului) și asigurarea nevoilor de bază este alta decât cea vehiculată de liberalism: este o relație de completare, sprijin, și nu de excludere reciprocă, și nici o chestiune de încurajare a pasivității, a dependenței de aceste forme de ajutor, afirmă Pierre Uri.⁵¹ O altă chestiune dezbătută de Uri este problema economisirii. Economisirea depinde de venit; la nivel individual, o capacitate de economisire mai mare se traduce într-o mai bună protecție socială, dar, pentru ansamblul economiei, consumul este cel care întreține venitul, produce o putere mai mare de economisire și o mai bună protecție socială. Economisirea în sine nu este decât o restricționare a cererii, a capacității de producție, și deci diminuează venitul social. Cu alte cuvinte, relația dintre nivelul individual și cel social al economisirii, ca dimensiune a protecției sociale, nu este direct proporțională și nici liniară. Decalajul dintre economisire și investiții, precum și influența pe care o pot avea autoritățile publice asupra economiei prin intermediul gestionării cererii sunt teme de care Uri este de asemenea interesat. Inflația, pe care Uri o consideră ca fiind cel mai injust impozit, are consecințe asupra securității sociale; stabilizarea monetară este singurul mod de a menține salariile reale.⁵² Uri elaborează concepte economice precum *inflation gap* sau „taxa pe valoare adăugată”⁵³ și este în permanență preocupat de reforma fiscală, ca fundament pentru reducerea ratei de impunere, reducerea inegalităților și încurajarea creșterii economiei.⁵⁴ Starea de precaritate economico-socială a muncitorilor trebuie depășită angajând dubla responsabilitate a statului și a angajatorului și nu implică dispariția capitalismului, ca sistem bazat pe spiritul antreprenorial, pe mobilizarea investițiilor și piața liberă.⁵⁵ Toate aceste idei, formulate de Uri în contextul planului de reconstrucție economică a Franței, se reflectă și la nivelul proiectului comunitar. Emanciparea lucrătorilor implică măsuri de contracarare a unor efecte negative asupra securității sociale pe care crearea CECO le poate genera, precum scăderea salariilor și practicarea salariilor anormal de mici, recursul la progresul tehnologic în dauna forței de muncă umane, potențialul dezechilibru de statut între muncitori și angajatori în cadrul comitetului consultat de Înalta Autoritate pentru luarea deciziilor importante.⁵⁶

Uri a fost eminența cenușie a Înaltei Autorități a CECO, ocupându-se de toate chestiunile economice și administrative importante: președinte al comitetului de lansare a CECO, autor al Memorandumului privind sarcinile inițiale ale Înaltei Autorități, instituie primul impozit european – cel asupra producției de cărbune și oțel, după un sistem care va dura timp de 40 de ani – pentru a asigura un buget

⁵¹ Alessandro Giaccone, *op. cit.*

⁵² Cf. Fabio Massini, *loc. cit.*

⁵³ Pierre Uri își dispută paternitatea asupra conceptului de TVA cu Maurice Laure, cf. Fabio Massini, *loc. cit.*

⁵⁴ Cf. Fabio Massini, *loc. cit.*

⁵⁵ A se vedea și Georges Berthoin, *loc. cit.*

⁵⁶ Alessandro Giaccone, *op. cit.*

propriu al CECO.⁵⁷ Subliniem că pentru Uri chestiunea bugetului propriu este centrală pentru funcționarea instituțională și atingerea scopurilor (geo)politice și (geo)economice ale comunității europene; bugetul propriu întemeiază creditul comunității pe scena politicii internaționale, adică asigură acesteia postura unui actor relevant în relațiile cu statele lumii. Este de la sine înțeleasă reticența lui Uri vizavi de proiectul Comunității Europene de Apărare, a cărui versiune finală nu preciza sursele finanțării.

La solicitarea lui Monnet, Uri elaborează în mai 1955 un memorandum privind ambițiile federale ale Europei, pornind de la experiența CECO. În memorandum sunt abordate principii precum extinderea logicii sectoriale la sectoare precum agricultura și pescuitul; problema convertibilității monedelor statelor membre, mergând până la instaurarea monedei unice; investițiile comune într-o industrie europeană dezvoltată în paralel cu politicile naționale; capacitatea fiscală autonomă la nivel supranațional; crearea de noi instituții de tip Înalta Autoritate pentru noile sectoare de intervenție; mecanismele de decizie pe baza majorității.⁵⁸ În acest document apare pentru prima dată sintagma „comunitate economică”⁵⁹. Dacă Monnet avea în vedere continuarea integrării sectoriale în domeniul energiei nucleare civile, propunând un model de comunitate a energiei atomice, în opinia lui Uri această abordare era lipsită de interes pentru germani și olandezi, argumentând în schimb nevoia unei integrări generale, sub forma unei piețe comune a statelor semnatare CECO. Reuniți la conferința de la Messina, reprezentanții statelor CECO vor cădea de acord asupra principiilor comunității economice, dar și asupra celei a energiei atomice (Euratom), delegând un comitet de experți să redacteze un raport pe baza acestui memorandum, în vederea tratatelor viitoare. Uri arată în ce fel cele două abordări – Euratom și CEE – au fost complementare, amenajând interesele diferite ale statelor: „E un fapt cunoscut acela că ideea de a combina cele două abordări și de a extrapola din cea de-a doua posibilitatea de a forma o piață comună pentru tot spectrul economic a fost într-un fel un produs secundar al Euratom... Și invers, interesul pentru Euratom a făcut ca cercurile politice franceze să accepte ideea de piață comună”.⁶⁰

Opiniile anticartel ale lui Uri, apropierea de Monnet (în ciuda unor diferențe de perspectivă, totuși) fac ca reprezentanții statelor la negocierile premergătoare tratatelor de la Roma să încerce să îl îndepărteze de la derularea efectivă a negocierilor pregătitoare ale viitoarelor tratate. Paul Henri Spaak îl va aduce pe Uri în comitetul restrâns care a elaborat Raportul Spaak, discutat pe baza memorandumului întocmit de Uri în 1955, la care ne-am referit mai sus. Acest raport, al cărui autor principal este Uri⁶¹, este un compromis între piața comună (dorită de germani, în linia școlii economiei sociale de piață) și pozițiile mai dirijiste fran-

⁵⁷ Cf. Fabio Massini, *loc. cit.*

⁵⁸ *Ibidem.*

⁵⁹ Georges Berthoin, *loc. cit.*

⁶⁰ Pierre Uri, *apud* Luca Guzzetti, *A Brief History of the European Union Research Policy*, octombrie 1995, Published by the EUROPEAN COMMISSION Directorate-General XII Science, Research, Development B-1049 Brussels, p. 7.

⁶¹ A se vedea în acest sens și Finn Laursen (ed.), *Designing the European Union. From Paris to Lisbon*, Palgrave MacMillan, 2012, p. 56.

ceză și italiană, Uri optând pentru o armonizare a concepțiilor sale dirijiste cu cele ale negociatorilor germani.⁶² Raportul prevede crearea unei piețe comune pe baza unei uniuni vamale, fixarea unui tarif exterior comun, crearea Băncii Europene de Investiții, crearea a patru instituții – Comisia Europeană, Consiliul de miniștri, Curtea de Justiție și Adunarea Parlamentară – și a fost validat la conferința de la Veneția din mai 1956.

Raportul Spaak a fost redactat în mai multe versiuni, până la forma sa finală, prezentată și examinată la Conferința de la Veneția din 1956, unde Uri nu a fost invitat decât după intervenția în acest sens a lui Monnet și Spaak. Într-una din aceste versiuni, care nu a fost preluată în final, Uri introduce elemente a căror semnificație merită a fi subliniată. În primul rând, un sistem de șomaj european, pentru a răspunde situațiilor generate de instituirea Pieței Comune. Un astfel de sistem ar fi dat conținut sentimentului de solidaritate supranațională, fiind destinat atât întreprinderilor, cât și lucrătorilor aflați în situația de readaptare la o nouă realitate a pieței muncii. Uri propunea de asemenea crearea unui fond de investiții pentru restructurările necesare menținerii forței de muncă în contextul evoluțiilor tehnice, finanțat de piața de capital și din taxele vamale încasate de la țările terțe.⁶³

Influența lui Uri este importantă în faza de concepție a Raportului Spaak, dar este tot mai redusă pe măsură ce negocierile avansează. Tratatul CEE va fi negociat în sensul fidelității față de Raportul Spaak, dar nu va prelua toate elementele din acest document. Piața comună a fost creată, iar pe plan instituțional sunt păstrate elemente precum Adunarea Generală a CECO, comună celor trei comunități, ceea ce a facilitat negocierile pentru Tratatul de fuziune din 1965. De asemenea, Uri a fixat principiul votului în cadrul Consiliului de miniștri și al Comisiei, pentru a evita situația suprareprezentării statelor mari în instituțiile comunitare. Acest principiu a fost păstrat până în 2017⁶⁴ cu adaptările necesare în contextul diverselor extinderi ale comunității. Și în ce privește crearea Băncii Europene de Investiții și a tarifului exterior comun contribuția lui Uri la acel moment reprezentat de tratatele de la Roma este recunoscută. Aceste contribuții, care s-au dovedit valide și viabile, îndreptățesc afirmația că Raportul Spaak este „macheta instituțiilor europene”⁶⁵.

Uri contribuie în 1957 la crearea Fondului european de rezervă; această chestiune este în relație cu chestiunea monedei comune, esențială pentru independența și reziliența sistemului economico-financiar european. Deși piața comună pentru bunuri fusese creată, problema monetară rămăsese sub autoritatea politicilor economice naționale; totuși, era nevoie de o echilibrare a balanței de plăți între statele membre ale Tratatului de la Roma, în spiritul dispozițiilor incluse în acesta. Uri a arătat și că piața comună este imposibil de susținut pe termen lung fără o monedă comună, inclusiv în ideea de a contracara hegemonia la scară globală a dolarului american.⁶⁶

⁶² Cornelia Constantin, *op. cit.*

⁶³ Alessandro Giaccone, *op. cit.*

⁶⁴ Alessandro Giaccone, *op. cit.*

⁶⁵ Roger Boyer, *loc. cit.*

⁶⁶ Alessandro Giaccone, *op. cit.*

Aceste contribuții teoretice și practice nu i-au asigurat lui Uri o funcție în cadrul instituțiilor europene după Tratatul de la Roma. Nu a fost numit comisar la Bruxelles, în ciuda participării sale la comitetele conferințelor de la Messina, Venetia sau Val Duchesse și la negocierile privind Tratatul de la Paris și Roma. Uri, ca și Monnet de altfel, rămâne într-un con de umbră, pe măsură ce construcția europeană devine tot mai stufoasă, am spune, și nu se împacă cu această nerecunoaștere a rolului său în crearea comunităților. Va activa ca teoretician, publicist și consilier-expert național și internațional. În 1974 propune un proiect în sprijinul Raportului Tindemans, privind reforma instituțiilor europene, susținând din nou miza capacității financiare a Comunității, indispensabilă pentru creșterea armonioasă a economiei și reducerea disparităților între state.⁶⁷ Printre misiunile sale se află și cea de a „exporta” piața comună către alte regiuni, precum America de Sud sau regiunea Asia-Pacific. Uri călătorește și în China lui Mao, prilej de observare a realităților contrastante ale țării sub impactul Revoluției Culturale, dar și de reflecție pe marginea modelului chinez de planificare și a potențialului economic în creștere pe care acest model părea a-l anunța.⁶⁸ Aceste activități, chiar dacă nu au aceeași rezonanță practică precum contribuțiile sale în cadrul Comisariatului pentru Plan sau al Înaltei Autorități a CECO, îi permit o mare libertate de reflecție și o viziune globală asupra problemelor economice.

Uri este uneori invitat la evenimente oficiale consacrate proiectului comunitar, precum în 1977, când președintele Valéry Giscard d'Estaing reunește nume ilustre, precum Jean Monnet și Maurice Faure, Antoine Pinay, Edgar Faure, Georges Vedel, Pierre Uri și Robert Marjolin.⁶⁹ Numele său este evocat în contextul campaniei europene a Partidului Socialist francez din 1979, care reamintea contribuția unor socialiști la debutul proiectului european.⁷⁰ În 1982, Uri devine consilier la Comisia Europeană în chestiunea resurselor proprii și a capacității fiscale a Comunității Economice Europene, chestiune a cărei soluție, mult mai târzie, se regăsește în programul *Next Generation EU* din 2020.⁷¹

În anii 1980 se conturează un domeniu al studiilor europene și al integrării europene, menit a fixa memoria acestui proces, dar și a da substanță conceptului de „cetățenie europeană”. Se organizează colocvii și arhive, la care Uri participă, alături de alte figuri fondatoare ale comunităților europene; un fond de arhivă la Florența poartă numele său.⁷² În 1991, în *Penser pour l'action*, Uri restituie memoriei colective contribuția sa fondatoare la proiectul european. În 2021, lucrările primului colocviu dedicat lui Pierre Uri sunt regrupate într-un volum coordonat de Alessandro Giacone, cu titlul *Pierre Uri. Le parcours d'un fondateur de l'Europe*, volum pe care l-am folosit ca punct de plecare în articolul de față.

⁶⁷ Despre Raportul Tindemans și importante aspecte instituționale pe care le aborda acest document (referitoare la Parlamentul European, politica externă, politica fiscală a comunităților), a se vedea spre exemplu Wilfried Loth, *Building Europe. A History of European Unification*, Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2015, pp. 219 și următor.

⁶⁸ Amintirea unei călătorii în China din 1976 lui Mao este în mod expresiv reconstituită de Georges Berthoin, *loc. cit.*

⁶⁹ Cornelia Constantin, *loc. cit.*

⁷⁰ Cornelia Constantin, *loc. cit.*

⁷¹ Fabio Massini, *loc. cit.*

⁷² Cornelia Constantin, *loc. cit.*

Concluzii

În prezentul articol am încercat să aprofundăm narațiunea fondatoare a Uniunii Europene, aducând în lumină elemente ce conturează contribuția economistului Pierre Uri; alegerea acestui nume este datorată importanței dimensiunii economice a proiectului comunitar, atât în nucleul inițial cărbune-oțel, cât și prin piața comună generală. Reluăm, în oglindă, trăsăturile unei narațiuni-mit, evocate în debutul articolului, pentru a schița, provizoriu, câteva concluzii ale unui astfel de demers. Am spune că narațiunea despre Pierre Uri aparține nu „structurii de putere” a UE, ci domeniului academic; păstrează caracterul performativ, transferat asupra unei alte personalități; explică evenimente și idei, dar abordarea este mai puțin accesibilă, datorită limbajului academic al cercetării; informațiile nu sunt simplificatoare, ci din contră, și nu pot fi chestionate decât tot în registrul academic; confirmă indirect valori, credințe, norme legate de construcția europeană și consacră rolul acestei personalități.

Detaliile ce construiesc anvergura contribuției lui Uri pot fi aprofundate în sensul unei expertize atât de specializate, încât ele nu ar mai putea fi integrate unei narațiuni fondatoare-mit, deoarece aceasta mizează pe selecție și simplificare pentru a-și maximiza difuzarea în rândul publicului larg. Numele lui Uri nu se regăsește la o căutare primă pe site-urile europene oficiale, dar permite numeroase intrări pe site-ul EUI – Historical Archives of the European Union⁷³, spre exemplu. Desigur, o nișă academică va fi întotdeauna interesată de astfel de personalități, dar având în minte principiul generos al educației cât mai solide a publicului larg, o includere a acestora în firul principal al narațiunii oficiale ar aduce un plus de profunzime, ar da seamă de dimensiunea unui efort colectiv specializat, care, într-un context geopolitic deosebit de complex, a făcut posibilă identificarea de soluții pentru a construi comunitățile europene, o realitate de zi cu zi pentru 6, apoi 9, apoi 12, apoi 15, și în fine 27 (28) de state europene.

BIBLIOGRAFIE

- Baruch, Marc Olivier (2012), recenzie la Antonin Cohen, *De Vichy à la Communauté européenne*, Paris, PUF, 446 pp., în *Critique internationale* n° 63 – avril-juin 2014, pp. 181-182.
- Berger, Françoise (2016), „La CECA, comme lieu de mémoire européen”, în Sylvain Schirmann, *Guerre et paix. Une destinée européenne?*, Peter Lang, HAL Id:halshs-01598929, disponibil la <https://shs.hal.science/halshs-01598929v1>
- Berthoin, Georges (2021), „Pierre Uri, un économiste européen à Esprit. À l’occasion du cent-dixième anniversaire de la naissance de Pierre Uri, économiste et figure majeure de la construction européenne, la revue *Esprit*, en association avec *Le Grand Continent*, propose de redécouvrir plusieurs de ses textes”, noiembrie, disponibil la <https://legrandcontinent.eu/fr/a-propos/>.
- Booker, Christopher, Richard North (2004), *Marea amăgire. Istoria secretă a construcției europene*, Editura Antet, București.
- Boyer, Serge (2017, martie), „Pierre URI, père méconnu de l’Europe”, disponibil la Blogger: User Profile: Serge BOYER, Ozennegeopolitique2. Blog voué aux étudiants de 2ème année de la prépa HEC du lycée Ozenne.: Pierre URI, père méconnu de l’Europe.

⁷³ <https://archives.eui.eu/en/fonds/189882?item=PU-148>.

- Cairncross, Alec, Herbert Giersch, Alexandre Lamfalussy, Giuseppe Petrilli, Pierre Uri (1974), *Economic Policy for the European Community – the Way Forward (Stratégie pour l'Europe)*, Editura MacMillan, Londra.
- Cohen, Antonin (2006), „Du corporatisme au keynésianisme. Continuités pratiques et ruptures symboliques dans le sillage de François Perroux“, în *Revue française de science politique*, vol. 56, n° 4, august, pp. 555-592.
- Cohen, Antonin (1998), „Le plan Schuman de Paul Reuter. Entre communauté nationale et fédération européenne“, în *Revue française de science politique*, 48e année, n°5, pp. 645-663, disponibil la doi: <https://doi.org/10.3406/rfsp.1998.395306>; https://www.persee.fr/doc/rfsp_0035-2950_1998_num_48_5_395306.
- Cordonnier, Isabelle (1992), „Pierre Uri. Penser pour l'action. Un fondateur de l'Europe“, în *Politique étrangère*, n°2, 57e année, p. 441, disponibil la https://www.persee.fr/doc/polit_0032-342x_1992_num_57_2_4137_t1_0441_0000_1
- Constantin, Cornelia (2023), „La construction de la légitimité d'un rôle: Pierre Uri, fondateur des Communautés européennes“, în Alessandro Giaccone, *Pierre Uri. Le parcours d'un fondateur de l'Europe*, Colloque des 20 et 21 novembre 2021, Institut de la gestion publique et du développement économique, Comité pour l'histoire économique et financière de la France, Paris (ediție openbooks), pp. 145-149, disponibil la <https://books.openedition.org/igpde/17151>.
- Etienne Hirsch, Georges Berthoin, *Pierre Uri: portrait de trois bâtisseurs français du projet européen* (2024), disponibil la [Touteleurope.eu](https://www.touteleurope.eu), actualizat la 29 aprilie 2024.
- Flory, Maurice (1970), *Les cadres juridiques de la coopération internationale en matière scientifique et le problème européen. Actes des colloques d'Aix en Provence et Nice 1967-1968*, CEC, Brussels.
- François Perroux, disponibil la <https://www.hetwebsite.net>.
- Giaccone, Alessandro (2023), „Introduction générale: Pierre Uri et la naissance des institutions européennes“, în Alessandro Giaccone, *Pierre Uri. Le parcours d'un fondateur de l'Europe*, Colloque des 20 et 21 novembre 2021, Institut de la gestion publique et du développement économique, Comité pour l'histoire économique et financière de la France, Paris (ediție openbooks), disponibil la <https://books.openedition.org/igpde/17151>, pp. 7-28.
- Giordano, Enrico (2024), „Unidos en la acción. Separación y reunificación de los federalistas europeos (1946-1973)“, în *Revista de Estudios Europeos*, 83, pp. 40-66, disponibil la <https://doi.org/10.24197/ree.83.2024.40-66>.
- Guzzetti, Luca (1995), *A Brief History of the European Union Research Policy*, octombrie, Published by the EUROPEAN COMMISSION Directorate-General XII Science, Research, Development B-1049 Brussels.
- Harrington, Nicholas (2019), *Unresolved Sovereignty. The Origins of European Union Crisis: 1950-1953*, Honours IV, Government & International Relations, The University of Sydney, SID 45031265.
- Iordache, Ruxandra (2022), *Jean Monnet. Elemente pentru o reflecție sociologică asupra construcției europene*, Editura ISPRI, București.
- Larres, Klaus (2009), *A Companion to Europe Since 1945*, Blackwell Publishing Ltd.
- Laursen, Finn (ed.) (2012), *Designing the European Union. From Paris to Lisbon*, Palgrave MacMillan.
- Lähdesmäki, Tuuli (2019), „Founding myths of European Union Europe and the workings of power in the European Union heritage and history initiatives“, în *European Journal of Cultural Studies*, 22 (5-6), pp. 781-798, disponibil la <https://doi.org/10.1177/1367549418755921>, <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>.
- Les grandes dates de l'histoire de la CGT. Repères historiques par Jérôme Beauvisage et David Chaurand*, disponibil la www.ihs.cgt.fr.
- Loth, Wilfried (2015), *Building Europe. A History of European Unification*, Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston.
- Massini, Fabio (2023), „Pierre Uri: la construction d'un ordre économique de l'Europe“, în Alessandro Giaccone, *Pierre Uri. Le parcours d'un fondateur de l'Europe*, Colloque des 20

- et 21 novembre 2021, Institut de la gestion publique et du développement économique, Comité pour l'histoire économique et financière de la France, Paris (édition openbooks), disponible à <https://books.openedition.org/igpde/17151>, pp. 129-144.
- Monnet, Jean (1976), *Mémoires*, Editura Fayard, Paris.
- Prieur, Rémi (pseudonyme de lui Pierre Uri) (1949), „L'Etat professeur d'incivisme“, in *Esprit*, janvier, pp. 43-44, disponible à <https://esprit.presse.fr/article/remi-prieur/l-etat-professeur-d-incivisme-16078>.
- Sandretto, René (2009), „François Perroux, a precursor of the current analyses of power“, in *The Journal of World Economic Review*, 5 (1), pp. 57-68, disponible à HAL Id: halshs-00566190; <https://shs.hal.science/halshs-00566190v1>.
- Uri, Pierre (1973), *L'Europe se gaspille*, Hachette Littérature, Paris.
- Uri, Pierre (1990), „Une politique d'équité fiscale“, in *Esprit*, février-avril, disponible à <http://sesprit.presse.fr/article/pierre-uri/une-politique-d-equite-fiscale-12167>.
- Uri, Pierre (1991), *Penser pour l'action. Un fondateur de l'Europe*, Editions Odile Jacob, Paris.
- <https://archives.eui.eu/en/fonds/189882?item=PU-148>
- <https://www.nato.int/docu/comm/49-95/c520225a.htm>
- <https://www.cvce.eu>
- <https://www.oecd.org/en/about/history/the-organisation-for-european-economic-cooperation-oeec.html>.